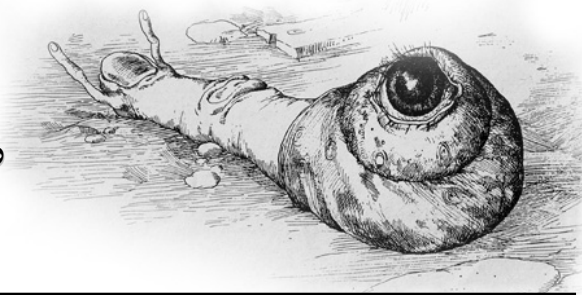

ע' קווירית

פנזון לייזונגיס קוויריים, גיליון 22, 25 דלמזכר 2009

החזרה לארץ עוץ - וולטר מארץ 1985 (אולפני וולט דיסני)

בארץ עוץ, עפ"י הסרט, הגוף נזיל, פריק ניתן לשינוי או להרכבה ויצירה ספונטניים. ניתן לראות בו משל מפורט על כיצד ערעור על המטאפיזיות הבינאריות של הגוף כפי שהיא בעולם הריאליסטי, מפריכה גם את התפקידים המגדריים שנקבעו על סמך חלוקה בינאריות זו. הסרט נפתח כאשר דורותי כה רדופה מחשבות על עוץ עד שאינה נרדמת בלילות ואינה יכולה להתרכז בעבודות הבית והחווה. מתברר שעם החזרה הביתה לעוץ אבדו לה הנעליים האדומות – סמל הכוחות שרכשה במסע, והיא חשה בדאגה בליבה שאסון כלשהו מאיים כעת על ארץ עוץ וידידיה. דודיה מחליטים על צעד דרסטי במטרה להשכיח ממנה את "חזיונות השווא" – טיפול במכות חשמל. כמו בסרט הראשון, בו מגלה דורותי עם התעוררותה שהחברים אותם פגשה בעוץ הינם מעין כפילים של האנשים המקיפים אותה במציאות, אוחזות גם הדמויות בסרט ההמשך בתפקיד כפול. כך, ד"ר וורלי, הפסיכיאטר, מי שתפקידו להעלים את חלומותיה של דורותי על עוץ, מתגלם בעוץ כמלך ה"נומים" (גובלינים) המאיים להחריבה. גופו של המלך עשוי אבן והוא האנטגוניסט העיקרי בסדרת הספרים המקורית מאת פרנק באום. ד"ר וורלי, בבואתו בעולם הריאליסטי, מסביר לדורותי שהיא סובלת מעודפות (excess) במוחה – אותה מילה טעונה שבפי חוקרים וחקורות כפאם קוק משמשת לתיאור של מאפיינים "פאליים" באשה המתגלמים בצורת שאיפות ויכולות המשתוות לאלה של גבר (קוק, -). מטרתו המוצהרת של ד"ר וורלי היא לשלוט ב"עודפות" זו המפריעה לדורותי לתפקד בעבודות הבית והמשק להן נועדה בעצם כאישה. משמעותן הסימבולית של עובדות אלה מתחזקת כאשר שמים לב שד"ר וורלי דומה דמיון פיזי בלתי מבוטל לד"ר ידוע אחר – זיגמונד פרויד, הנוירולוג ואבי הפסיכואנליזה הנוודע. הצבתו כאנטגוניסט הראשי של הסרט נראית כהתקפה אידיאולוגית ישירה, בה מי שמציג עצמו כמטפל של הנפש הוא למעשה מחריבה.

מימין – פרויד. משמאל – השחקן ניקול וויליאמס כד"ר וורלי

דורותי ניצלת מטיפוליו של ד"ר וורלי ע"י ילדה מסתורית. היא נמלטת ומגיעה, ביחד עם אחת מתרנגולות המשק שלה, בלינה, בחזרה אל ארץ עוץ. שם היא מגלה שהארץ על סימניה המפורסמים כדרך האבנים הצהובות, חרובה ואנשיה הפכו לאבן. כעת על דורותי לגבור על מלך הנומים (ד"ר וורלי) בכדי להציל את עוץ (ואת עצמה) מפני אבדון.

עם הגעתה לארץ עוץ, נתקלת דורותי בעיר שוממת וחרבה שפסלי אדם פזורים בו. ביניהם גם פסלי נשים שראשן כמו נכרת ואיננו. בדיעבד מתברר מלך הנומים הפך את כל החי לאבן, ואילו לראשים החסרים אחראית הנסיכה ממבי. ממבי היא מכשפה מרושעת שחברה אל מלך הנומים ומקבלת את מרותו (בפגישתם עליה להשתטח בפניו). בתמורה לנאמנותה קיבלה ממבי ראשים של נשים יפות, אותם היא מאחסנת באולם תצוגה גדול לשימוש עפ"י חפצה במקום ראשה המקורי.

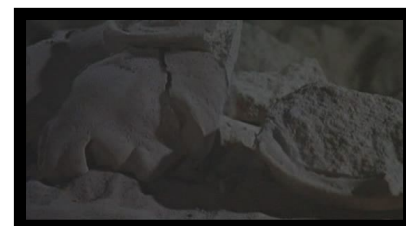
האיבר שנשים אלה מאבדות אלה אינו רק איבר החשיבה שלהן אלא גם ובעיקר האיבר המגלם את הזהות האוטונומית והאינדיבידואלית. בהילקחם ע" הנסיכה ממבי, כל הראשים (והנשים) מבטאים קול אחד בלבד – קולה של ממבי. אלה מהם שאינם מחוברים אליה כלואים מאחורי דלתות הזכוכית אילמים וחסרי יכולת לפעול. במעשיה ממבי למעשה מתמצתת את כל קיומן של הנשים שאת ראשן גזלה לאותה תכונה חד גונית, נטולת סובייקטיביות עליו מדברת לורה מלווי: To-be-look-at-ness, להיות לתצוגה בלבד. למעשה הסיבה היחידה שמותר לממבי הפאלית לשגשג תחת השלטון הפטריארכאלי היא שכוחותיה מוכפפים לו ומכוונים נגד נשים.

מלך הנומים, כמו ד"ר וורלי, חפץ שדורותי תשכח את עוץ ובכך תבסס סופית את שלטונו (בשני העולמות). הסיורב של דורותי לשכוח את עוץ היא למעשה התנגדות פעילה לשלטון הפטריארכאלי. כעת מתברר שמלך הנומים כבר גזל לעצמו חלק מכוחה, הנעליים, מקור הכוח, אבדו לדורותי בדרכה חזרה לקנזס. בלהיטותה לשוב הביתה ולא לצאת ממנו שוב, נשרו הנעליים, סמל המסעות, מרגליה, נפלו בידיו של מלך האבנים והם אלה שאפשרו את השתלטותו על הממלכה. הנעליים, אייקון רב משמעות המסמל לרוב את איבר המין הנשי¹ נשבו בידי הפטריארך. כל מקור כוחו הוא למעשה חפץ שגזל מאישה וכעת מאחורי חזותו הקשה, האפורה והמחוספסת, הוא עונד אותן בסתר לרגליו שלו ומנצל את כוחם למטרותיו. הוא מציע לדורותי לשוב ולהשתמש בהן כדי להשיבה הביתה לתמיד. שם תשכח לגמרי את עוץ ותביא בכך לניצחוננו.

הן ממבי והן מלך הנומים מתחזקים עצמם ע" גניבת גופם של אחרים ומנסים להשיג גוף אנושי ע"י פגיעה בגופים מקוריים וטבעיים אחרים. מלך הנומים מאלץ את דורותי וחבורתה להשתתף במשחק שכישרון בו יגרום לאובדן גופם ולהתחזקות הפיזית של גופו שלו: עליהם לזהות את החפץ אליו נהפך הדחליל השבוי בידי מלך הנומים, בתוך אולם מלא חפצי נוי. במידה ויטעו – יהפוך גם גופם שלהם לאחד החפצים. בהדרגה, ככל שחבריה של דורותי מאבדים, כל אחד בתורו, את גופם שלהם במסגרת המשחק הולך מלך הנומים ולובש גוף ממשי. תהליך זה של התממשותו הפיזית של מלך האבנים בוצע בסרט ע"י מעבר הדרגתי מאנימציה אל שחקן אמיתי עוטה איפור. למעשה, מלך האבנים מכונן את גופו שלו ע"י ביטול (מילולית) של גופו של האחר. וביטול גופם הוא שמייצר אותו כאנושי יותר ויותר. על שאר תושבי עוץ הוא כופה את גוף האבן שלו ע"י איבונם וגורם לכך לאובדן החיות שלהם.

כאשר מלך האבנים נכשל ודורותי מצליחה לחלץ את חבריה מגורלם הוא מנסה הפעם לבלוע את גופם בשלמותו ולעכלו. הוא זקוק לבשרם ואנושיותם של גופים אחרים בכדי להתממש כאנושי בעצמו. המאבק התמטי בסרט הוא על ממשות הגוף וקיומו. הסכנה המרחפת מעל עוץ ותושביה היא אובדנו של הגוף והפיכתו לאבן, לחפץ או לאבק. לא פחות מאיים מהשליט הפטריארך גוזל הגוף, הוא "מדבר המוות" בו הופך כל גוף לחול.

הסרט על כל דמויותיו, מהאנטגוניסטים לגיבורים, משופע בגופים מגוונים כשאפילו לקירות ולאבנים מיוחסת חיות. חדרים רבים בהם נתקלת דורותי הם עמוסים חפצים לעייפה – כל חפץ וחפץ מאותם חפצים מייצג למעשה חיים פוטנציאליים. מה קורה כאשר גוף אחד מנסה לכפות את כלליו על שאר הגופים, כפי שעושה מלך הנומים שהופך את כולם לאבנים וחפצים? התוצאה היא הרס כללי. הפעולה הנכונה, כפי שמדגימה דורותי וחבורתה המגוונת, היא להכיר ולכבד את כל הגופים באשר הם. על פי הסרט אין גוף "נכון" וכל וריאציה ראויה לכבוד משלה. מלך הנומים מת במהלך ניסיונו לבלוע עוד ועוד גופים חיים, להשמיד את האחר ולהתחזק על חשבוננו.

¹ "בית קיבולת זעיר, שאליו יכול לחדור חלק-גוף המתאים לו בדיוק, יכול להיראות כסמל לנרתיק" (בטלהיים, 208)

הבניית הזהות הפיזית והנפשית מוצגת כמסובכת ומורכבת, ובין כולם ניטש מאבק קריטי על ממשות הגוף, אך המנצחת היא דווקא דורות שמכירה בגופו של כל מי שהיא פוגשת ואף נכונה לסייע בתחזוקתו, ובכך טמון המסר של הסרט לגיוון ולסובלנות. "החזרה לארץ עוץ" הוא סרט המעודד במוצהר ילדות קטנות לחלום חלומות גדולים ואת קבלת הגוף השונה באשר הוא. יציאתו המפורשת נגד הפסיכואנליזה ותפיסות מערביות את הגוף, כמו גם הקישור הנוצר בין הערעור על גבולות הגוף לתפקידים שהוא מכתוב מייצרת את סרט ילדים נשכח זה, כיצירה מסקרנת ונועזת.

**הסרט "החזרה לארץ עוץ" יוקרן כחלק מפרוייקט "טרנסים במיינסטרים" ביום א' 27.12
20:45 במרכז הגאה, ת"א**

סדנת חוקרים ומבקרים קוויריים

לקולנוע טלוויזיה ושאר מדיה

... והפעם...
מפגש מיוחד המוקדש לסדרה "המפענחת"
במסגרתו מצפה בפרק הפילוט
הטעון והרלוונטי אלינו מאוד
מנחה: דנה פלג
ההקרנה תחל ב-7:00
הדיון יחל בסביבות 7:45

27/12

יום ראשון 19:30, המרכז הגאה, גן מאיר, ת"א
20 ש"ח או כפי יכולת

<http://QueerEyeWorld.org>

ע' קווירית ו-GoTrnas מציגים:

www.QueerEyeWorld.org

www.gotrans.co.il

"טרנסים במיינסטרים"

סדרת קולנוע שובר קופות, סדרת כתבות שוברות גבולות מגדריים
מדיי חודש ביום ראשון הרביעי בחודש, בשעה 20:45, במרכז הגאה, ת"א

סרט החודש: "החזרה לארץ עוץ"
(1985)

סרט עטור האפקטים של וולטר מארץ, זוכה פרס האוסקר
לפעללים מיוחדים.
דורותי גייל אינה יכולה לשכוח מהמקום הנפלא בו היתה: דודיה
סבורים שהיא סובלת מהזזות שיש לסלק בעזרת טיפול
הלם חשמלי. דורותי ניצלת ע"י ילדה מסתורית אשר
מובילה אותה בחזרה לארץ עץ להרפתקה חדשה.
יום א' 27 בדצמבר 2009, 20:45

לאתר ע' קווירית: www.QueerEyeWorld.org

לעדכונים על גיליונות חדשים ואירועים קשורים הצטרפו:

לקבוצה בפייסבוק: <http://www.facebook.com/group.php?gid=148196341462>

לרשימת התפוצה בדוא"ל: שילחו מייל ל- queereve+subscribe@googlegroups.com

RSS <http://feed43.com/queereve.xml> (תודה ליוזר)

צ' בר

D_tv25@hotmail.com

איווריס:האפריטר

כפר רותם

סיפור בהמשכים – פרק 4

תקציר הפרקים הקודמים: אחרי שנשבעה לבוס שלה לצאת משם בחזרה בזמן, טל, 28, נוסעת ללוויית אמה של חברת ילדותה, אוריין, במושב הולדתה בו לא ביקרה כעשר שנים. היא פוגשת מחדש את חברי נעוריה, נירה, דודי ותומר ומגלה כי דודי התחרד. ההגעה למושב מביאה אותה להיזכר בקורות אותה ואת חבריה לפני עשר שנים, ב-1997. בין היתר, בראיין העבודה בו התוודעה לראשונה למיכל בת השש.

עוד טל עולה במדרגות כשמחשבות אלה בראשה היא מגיעה לקצה הגרם ונתקלת הישר בפנים נוראות: העיניים כחולות כים, כעיניים החודרות של שרון, אבל הראש כולו קרח. העור לבן ובצקי ובמרכזו קבועים שני חורים במקום אף, שני גושי בשר במקום אוזניים. זו מיכל, בת השש. מהשפתיים החסרות בוקע קול דקיק.

"מי את?"

טל מנסה לחייך אבל פניה קפואות בהבעת זוועה.

"אני טל. מי את?"

"מיכל"

"הי מיכל"

טל כמעט קופצת מעורה כשהיצור הקטן ממחר לפתע, חולף על פניה ורץ במורד המדרגות אל שרון, אמו.

טל יושבת בסלון החשוך. כבר נמלכה בדעתה לגבי העבודה שם. היא תחכה רק ששרון תשוב ואז תאמר לה ש... שזה לא מסתדר בעצם. היא לא תצליח להישאר ערה כל הלילה. כן. זה הגיוני. אוקי. רק ששרון תגיע כבר. זיעה קרה מבצבצת על מצחה של טל. ככל שתצא מכאן יותר מוקדם יהיה מוטב. והנה נשמע רחש. טל אינה לבד בחדר. גוש קטן מתנגש בספה. מיכל הקטנה החליטה להשתעשע עם האורחת והיא זוחלת בחושך מתחת לספה ובין רגליה של טל המבוהלת מאוד. טל מעיפה מבטים מתוחים כה וכה. איפה שרון? כעת נשמע קול רשרוש. מיכל מצאה את שקית הקניות ומחטטת בו בסקרנות. טל נלחצת.

"זה לא. אי אפשר לפתוח".

מיכל בפירוש אינה נשמעת להוראה שכן הרשרוש גובר ובעקבותיו קולות לעיסה. טל מתכעסת, אבל כעסה אינו גובר על בהלתה והיא אינה עושה דבר. מיכל כעת זוחלת ועוברת ממתחתי הספה אל מתחת לשולחן ואז היא מציצה מצידו השני על טל. כעת היא עם כובע גרב שחור שמסתיר את פניה מלבד חורים לפה הדק והעיניים הכחולות אותן היא נועצת בטל המשתדלת לשוות נחמדות לקולה.

"אימא שלך במטבח".

אבל מיכל ממשיכה לנעוץ בה עיניים.

כשמסתיים סוף סוף ראיין העבודה טל יוצאת מהבית ומתרחקת ממנו כל עוד נפשה.

בערב יום המחרת מצלצל הטלפון בביתה של טל. אמא של טל עונה.

"הלו? כן שרון... כן... כן היא יכולה! כן בוודאי שהיא פנויה! לא לא זה בסדר גמור, אין עם זה שום בעיה. גם ברגע האחרון היא לא עסוקה, אני מבינה שזה דחוף ואין בעיה!"

טל ממחרת לחדר השני ומסמנת לאמה 'לא, לא' עם הידיים. האימא רואה אותה ומסובבת אליה בהפגנתיות את הגב.

"בוודאי אין שום בעיה! בטח, היא יודעת שזה חשוב לעזור" האם נועצת בטל מבט מצמית ומאיים. "היא תהיה אצלך בעוד חצי שעה. זו לא בעיה! אין על מה!"

כעבור מחצית השעה בדיוק עוצרת ליד הבית של שרון מכונית. בתוכה טל ואמה. טל יורדת מהאוטו בפנים חמוצות מאוד.

שרון את הדלת. "תודה שבאת בהתרעה כזו. היא כבר ישנה". טל מתקשה מעט להסתיר את חמיצותה כשהיא עונה "אין בעיה". ולאחר עוד אי אלו חילופי דברים והנחיות מדוקדקות שרון עוזבת לדרכה.

טל נותרת לבדה בבית. היא מציצה בזהירות לחדר של מיכל ורואה את רגליה במיטה, ישנה. טל מעיפה מבט בחדר. בתוכו ספרייה ענקית מהרצפה עד לתקרה, עמוסה כולה להתפקע בספרוני תשבצים לילדים. אות שהם ממלאים חלק ניכר מזמנה של הילדה המסוגרת בבית זה. על הדלת תמונת פנים גדולה של ספיידרמן המסתכלת על טל. אלמלא צבעוניותו הייתה טל מוכרחה להישבע בינה ובין עצמה כי הוא דומה למיכל בכובע הגרב שלה.

על הספה בסלון סדין ושמיכה בעבור טל. היא מכבה את האור. אך לנוכח באפילה השחורה משתררת. היא ממחרת להשיבו בחזרה. היא דואגת להשאיר אור במטבח ורק אחר כך מכבה שוב את האור המרכזי. המטבח שולח אלומות חלושות המלחכות בעדינות פינות באפלה ומשווה צל ענק ומפלצתי לרהיטים אשר חוסמים אותו. טל נשכבת על הספה וכשהשינה ממנה והלאה היא עוצמת עיניים בתקווה להירדם. חולף רגע קל וגרם המדרגות משמיע נהמה חרוקה וצעדים טופחים במורד מדרגותיו. השיער על ידיה של טל סומר. צל גרוטסקי של דמות עצומה, מעוותת, מצתלל על הקיר בשחור עז. מיכל נכנסה לחדר, נטולת כובע הגרב הפעם ופניה חשופות. טל הממאנת לפקוח עיניים, שומעת את נשימותיה, קטועות, חייטיות. יד שרופה ומגודמת נוגעת בכתפה. מיכל בוכה.

"אני מפחדת".

"את מפחדת? אין מה לפחד".

טל איננה מהינה לרגע להביט שוב בפנים השרופות. היא רק מושכת עצמה ומתיישבת כשמבטה נעוץ בחוזקה בנקודה הרחוקה ביותר שמצאה לה.

"אין מה לפחד".

והנה תזוזה ומגע, מיכל מרימה את השמיכה ובלי לשאול או לאמר דבר מתחפרת תחתיה בצמוד לטל, מניחה עליה את ראשה להירדם. טל מניחה יד על כתפה של מיכל אך מלבד זאת אינה מעיזה לזזע או לנשום. חרדה עד מוות פן תחוש פתאום את הגדמים על עורה. מחשבה חולפת בה שכבר יבוא הבוקר. יבוא הבוקר ואיתו יעבור הכל.

משאלתה לא התגשמה אך הבוקר בא בסוף דבר. עליז ורענן ואינו מתנצל על שאיחר.

הדבר הראשון שטל רואה עם התעוררותה הוא את שרון היפה שחיוך רחב על פניה. והחיוך הזה משכיח מטל בבת אחת היכן היא ועם מי עד כדי כך שחיוך חולמני ומטופש נפרש על פניה שלה. ניכר שנעים לה מאוד להתעורר אל פניה וחיוכה של האישה היפה. חיוכה של שרון מגלם בעצם רווחה והקלה למראה בתה והזרה הישנות יחדיו בביטחה.

"בוקר טוב"

"בוקר טוב."

שרון לוקחת את מיכל על הידיים אל חדרה. החיוך של טל נמוג למראה מיכל כמו שבה בבת אחת אל ארציות החדר. טל קמה ונועלת נעליים. שרון חוזרת, ארנק בידה.

"את יכולה להמשיך לישון פה."

"זה בסדר. אני כבר אלך."

"אני שמחה שהסתדרתן."

טל מרותקת לפתע לסכום גדול ששרון סופרת מהארנק.

"כן."

"יופי. אולי אם תהיה לך אפשרות שוב בימים הבאים אני אשמח."

שרון מגישה לטל את הכסף ומחייכת וחיוכה שואב את טל שוב מחדש ובבלבולה מהחיוך כמו גם מהכסף. עולה חיוך מוקסם על פני טל.

כשטל עושה דרכה הביתה השעה היא שש לפנות בוקר וחשכת החורף עוד עוטפת את השמיים ואוויר. טל נכנסת אל ביתה. מתארגנת בעצלתיים להשלים את שעות שהינה שעוד נותרו. לפתע היא נחרדת לראות פרצוף מעוות בחלונה. סער, בן העשר, אחיה של נירה, מצמיד את פרצופו לזגוגית מבחוץ כדי שיפחיד ומראה העור והשפתיים על נימיהן הכחולים, הצמודים את הזגוגית מבחיל. טל מסמנת בכעס "אני אחטיף לך!" וסער בורח כשחיוך לעגני על שפתיו. טל מעלה את חתולה העיוור למיטתה לשינה משותפת. היא נוטלת חפיסת כדורים (אותם כדורים שהיא לוקחת עד עצם היום הזה), בולעת אחד מהם ונשכבת במיטה. מראה התקרה הנמוכה נפרש מעליה וטל מגלה שהיא כלל אינה עייפה. היא שוכבת בעיניים פקוחות, מביטה אל החלון שבו כבים מפאת האור העולה, כל הכוכבים שבערים.

-המשך בגיליון הבא-